Ritter Krisztián

A helyi (gazdaság) fejlesztés alapjai és lehetőségei a gyakorlati kutatások fényében

Bevezetés

A helyi szintek fontossága alapvetően arra vezethető vissza, hogy minden egyes térrész (országrészek, megyék, járások, települések, városrészek) különböző tulajdonságokkal, adottságokkal rendelkezik. Az ebből származó egyediség pedig egyszerre jelenthet értéket, amelyet érdemes kihasználni, vagy sajátos problémát, amelyet meg kell oldani.

A helyi szint szerepét hangsúlyozza az Európai Unió két területfejlesztési alapelve, a szubszidiaritás és a decentralizáció is. Ezek alapján a döntéseket és a végrehajtást arra a szintre kell helyezni, amely a legnagyobb átlátással és kompetenciával rendelkezik a feladat megvalósításához. A magasabb szintű szerv nem intézkedhet olyan esetben, amikor az adott célkitűzést eredménnyel az alacsonyabb szinten el lehet érni. Ezen alapelvek érvényesítésével nemcsak az érhető el, hogy a helyi szintek felelőssége növekedjék, hanem azt is, hogy minél több lokális akarat és elképzelés (igény), s egyben erőforrás jelenjen meg, kerüljön aktivizálásra (Rechnitzer - Smahó, 2006).

A helyi, térségi kompetencia erősítése azért fontos, hogy a nemzeti szint, vagy szintek szerepe mérséklődjön, lényegében azok átléphetők legyenek. A fejlesztési programokban a regionális politika tényleges egységei kerüljenek egymással közvetlen kapcsolatba. A nemzeti szint majd egy másik összefüggésben, a finanszírozásban jelenjen meg és ott segítse a területi egységeket, azok céljainak megvalósítását. Az egyes országokon belüli földrajzi tagozódás, differenciáltság felerősítheti vagy fékezheti a globális hatásokat. A helyi és regionális szerveződések egyben sajátos egyensúlyát is képezik a globalizálódás, távolról sem kritikátlanul elfogadott tendenciájának. A városok és térségek növekvő szerepe nemcsak abban jelenik meg, hogy ezek kiindulópontjai a folyamatnak, hanem úgy is, hogy a globalizálódás differenciált hatásai a mindennapi életben, nagyobb tömegek számára leginkább a helyi és térségi megjelenésükben válnak érzékelhetővé (Agg - Nemes Nagy, 2002).

A térségi és helyi szintek fontosságát már az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) is hangsúlyozta. Eszerint alapvető cél, hogy az ország régiói, egyéb térségei és városai versenyképesebbé váljanak, ezzel segítve elő Magyarország számára az Európai Unió átlagához való gazdasági-társadalmi. Felzárkózását. A térségi versenyképesség fejlesztésének homlokterében a térségek külső erőforrás vonzó, ill. -megtartó képességének és a térségi szereplők versenyképességének együttes erősítése, valamint a hatékony területi szerkezet megteremtése áll. A vállalkozások versenyképességének javításához a működésüket meghatározó helyi-térségi környezetük (pl. telephely; informatikai, közlekedési elérhetőség; pénzügyi, tanácsadási szolgáltatások; megfelelő képzettség munkaerő; közigazgatási szolgáltatások) területileg összehangolt fejlesztése szükséges. A lakosság, s főként a képzettebb csoportok vonzásához, ill. megtartásához a megfelelő munkahelyek jelenléte mellett élhető lakókörnyezet, pozitív térségi imázs, magas színvonalú szolgáltatások, megfelelő kulturális és kereskedelmi kínálat szükséges. A fejlesztési források helyi, ill. kistérségi megszerzésének feltétele az aktív, rugalmas és hatékony menedzsment, amely képes versenyképes projekteket, pályázatokat generálni, megvalósítani, érdekeit a partnerségen alapuló fejlesztéspolitikában hathatósan érvényesíteni. A versenyképesség kulcsa a régió/térség szereplőinek együttműködési képessége. Éppen ezért a területi alapon szerveződő gazdasági célú együttműködések (pl. kutatóintézetek, multinacionális vállalatok, KKV-k és tanácsadó cégek közötti együttműködés) ösztönzése kiemelten fontos (ld. OTK, 2005).

A globalizáció mellett az úgynevezett „lokalizáció" alakítja napjaink gazdaságának térszerveződését. Lényegében a nemzeti szint relatív fontossága csökkent, a régiók, lokalitások sok tekintetben közvetlenül kapcsolódnak a globális gazdaságba (a nemzeti szint közvetítő szerepe nélkül). Az egyes települések vállalkozásainak többsége kis- és középvállalkozás (KKV), akik - bár egyenként kisebb méretőek - mégis összességében a munkahelyek nagyobb részét adják, mint a nagyvállalatok. A KKV-k általában igen erős helyi kötődéssel bírnak. A tulajdonos (aki a legtöbb esetben egyben a cégvezető is) általában helyi lakos, a munkaerőt helyből toborozzák, és gyakran a vevőik többsége is helyi. Így számukra a térség sajátosságai természetszerűleg alapvető fontossággal bírnak. A vállalatok működése alapján elmondhatjuk, hogy a helyi szint még a globálisan működő transznacionális vállalatok működése szempontjából is lényeges, de különösen egyértelmű ez a helyi vállalkozások és munkahelyek többségét adó KKV-k szemszögéből. A vállalati sikeresség oldaláról vizsgálva tehát egyértelműen fontos a „lokális" szemléletmód, amennyiben a gazdasági folyamatokba be kívánunk

avatkozni, mivel a folyamatokba történő tényleges beleszólás lehetősége elsősorban helyi szinten adott. Ennél magasabb területi szinten nehéz elképzelni a szereplők széles körének közvetlen részvételét, így itt többnyire csak a képviseleten alapuló befolyásolás adódik lehetőségként. Helyi szinten azonban lehetőség és tényleges esély mutatkozhat az aktív részvételre a mindennapi életet érintő kérdések megvitatásában, a folyamatok esetleges megváltoztatásában (Bajmóczy, 2011).

A helyi gazdaság egy település, mikro- vagy kistérség saját adottságai által motivált, ezeket az adottságokat fenntartható módon felhasználó, belső erőforrásainak mobilizálása által működtetett összehangolt akciók/tevékenységek, emberek, intézmények, anyagok, erőforrások és eljárások összessége. Ennek fejlesztése tudatos közösségi beavatkozás a gazdasági folyamatokba a fenntartható helyi fejlődés érdekében. Célja a fenntartható helyi gazdaság létrehozása, a helyi vállalkozások számára működő belső piac, továbbá a helyi lakosság számára pedig megfelelő munkalehetőség és életszínvonal biztosítása.

Fentiek helyezik előtérbe a helyi erőforrásokra építő, az adott térség szereplőit összefogó és koordináló, alulról építkező helyi gazdaságfejlesztési stratégia kidolgozásának, megvalósításának igényét (ld. Nagy et al. 2015, Nagy-Káposzta 2006). *„A helyi gazdaságfejlesztés…a helyi gazdaság életébe történő…tudatos beavatkozás*" (Mezei 2006a, 93. o.), melynek célja, *„hogy kiépítse egy térség gazdasági kapacitását annak érdekében, hogy biztosítsa a térség gazdasági jövőjét, és a népesség megfelelő életszínvonalát."* (Swinburn et al. 2004, 11. o.).

A globalizációhoz való alkalmazkodásnak egyik fontos tényezője az adott terület szervezetei és intézményei közötti kapcsolatok jellege, miközben a helyi fejlődés sikere a területi fejlődésben érdekelt szereplők szoros koalíciójától, intézményes együttműködésétől is függ (Horváth 2000). Ehhez szorosan kapcsolódik annak igénye, hogy ez a fajta együttműködés szervezett formában jelenjen meg. Tapasztalatok szerint (pl. Mezei 2006b, Swinburn et al. 2004), ebben a többi szereplő (civil és vállalkozó szféra) szervezetlensége miatt, a helyi önkormányzatoknak van nagyon fontos koordinációs, kezdeményező, ösztönző, közvetítő szerepe. A vidéki területek fejlesztésével kapcsolatosan az önkormányzatok szerepét a nemzetközi tapasztalatok (pl. Douglas 2005, Martin 2001) kifejezetten hangsúlyozzák.

Ugyanakkor a gazdasági válság elhúzódó hatásaiból, a helyi lehetőségek beszűküléséből, a - döntően gyengébb potenciállal rendelkező - kisebb lélekszámú önkormányzatok helyzetének elemzéséből kiindulva, valamint figyelembe véve a

hazai, település, vidék- és térségfejlesztésre vonatkozó kutatások eredményeit (pl. Káposzta 2015, Nagy-Urbánné 2016, Oláh-Tóth 2014), joggal merül fel az a hipotézis, mi szerint a kisebb települések csak részlegesen rendelkeznek azzal a kompetenciával, amellyel az elvárt eredményességgel tudják a feladatot megoldani.

Anyag és módszer

A témához kapcsolódó kutatásunkban két szereplő csoportra, az önkormányzatokra és a helyi vállalkozásokra (illetve az őket összefogó, képviselő érdekképviseleti szervekre) koncentráltunk. A helyi önkormányzat szerepe alapvető, sok esetben kizárólagosnak mondható a helyi gazdaságfejlesztés folyamatában, míg a helyi vállalkozások kétféle szerepben érintettek: egyrészt aktívan részt vesznek/ vehetnek benne, másrészt célcsoportjai is annak. Szükségesnek tartjuk, hogy a szereplők közös gondolkodással, egymás helyzetét és törekvéseit jól megismerve fogjanak a feladathoz. Ehhez nélkülözhetetlen, hogy az önkormányzatok munkatársai elsajátítsák az üzleti és vállalkozói ismeretek, gondolkodás egy olyan szintjét, amely értő partnerré teszi őket az együttműködésben. Ugyanakkor a vállalkozói réteg szemléletformálása és kompetencia-fejlesztése is szükséges, mely a településüzemeltetési, jogi/szabályozási, valamint átfogó település/térségfejlesztési feladatokhoz való szerves illeszkedést, megértést segíti. Fentiekből kiindúlva célunk az volt, hogy feltárjuk milyen a vizsgált szereplők felkészültsége, gyakorlati tapasztalata a gazdaságfejlesztési feladatokban; hogyan értékelik egymást; illetve melyek azok a szükséges kompetenciák, amire szükségük van annak eredményes végrehajtásához.

A helyi gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos problémák jellemzőbbek a kisebb lélekszámú, és különösen a periférikusabb elhelyezkedésű, vidéki térségekben (ld. pl. Mezei 2006b). Ezzel összhangban a 3000 fő és az alatti népességű települések vizsgálatát tűztük ki célul.

A vizsgált terület Magyarország közigazgatási területét hiánytalanul lefedi. Magyarország 19 megyéjének 175 járása (melyek a 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól és a 2012. évi XCIII. Törvény a járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról című törvények alapján jöttek létre 2013. január 1-én) volt a vizsgálati célterület.

Magyarország teljes területét megyei bontásban vizsgáltuk elsőként. Megyénként áttekintettük a 3000 fő népességszám alatti települések számát és népességét. A vizsgálati mintaként szolgáló településeket az egyes megyékben található

3000 fő alatti településszám, és az ott élő népesség alapján határoltuk le, de vizsgálati területünk lehatárolásánál figyelembe vettük az adott megyében lakó teljes népességet és a megyében található összes települést is.

A helyi gazdaságfejlesztéssel foglalkozó hazai és nemzetközi szintű kutatások és szakirodalmi elemzések, valamint az Európai Unió területi politikái a gazdasági célú beavatkozások egyik leghatékonyabb területi szintjeként a kistérségeket nevesítik, melyeket Magyarországon tervezés-statisztikai szempontból a járások testesítenek meg. Ezért a minta meghatározásakor a járások mentén kerültek véletlenszerű mintavétellel kiválasztásra a lekérdezett, 3000 fő alatti települések, és a hozzájuk tartozó vállalkozások a teljes országos lefedettség elérése érdekében. A területileg érintett érdekképviseletek megkeresése már célzottan történt. A lekérdezéskor figyelemmel voltunk arra, hogy a meghatározott járáson belül azonos településről kerüljön lekérdezésre az önkormányzati szakember és a vállalkozás is. Ennek célja az összehasonlíthatóság, hiszen a vállalkozók és az önkormányzati szakemberek számára külön-külön, de egymással szorossan összefüggőre készített kérdőívek eredményei összevetve tudtak rávilágítani az önkormányzatok és a vállalkozások együttműködésére, a lehetséges kapcsolódási pontokra.

A primer kutatás során mind az elektronikus, online kérdőív kitöltés eszközét, mind a személyes kérdezőbiztosok által végzett, mélyinterjús eljárást alkalmaztuk. A vizsgálat a Szent István Egyetem hallgatóinak bevonásával 2015 októberében és novemberében zajlott.

Kutatási eredmények

A kérdőívek kérdései az alábbi témaköröket járták körbe az önkormányzatok és a helyi vállalkozások szemszögéből:

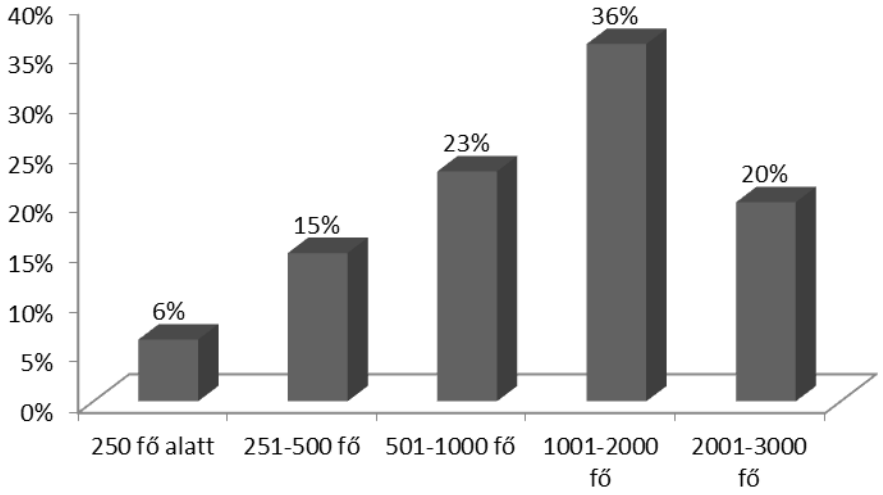
- Gazdaságfejlesztési szakemberek és stratégia jelenléte, ismérve, az önkormányzati és vállalkozói tervek/tervezés közti összhang megléte, a tervezés hiányának okai, a meglévő tervek fő céljai;
- A gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos kompetenciák ellenőrzése, a stratégia kialakításának körülményei, feltételei, lehetőségei;
- Az önkormányzatok, a helyi vállalkozások és a szakmai érdekképviseletek közti együttműködés eddigi tapasztalatai (hatékonyság, koordináció, információ áramlás, kapcsolat gyakorisága, megvalósult fejlesztések stb.), a helyi gazdaságfejlesztés szereplőinek beazonosítása, a jó gyakorlatok (best practice) gyűjtése;

- Az önkormányzatok és a helyi vállalkozások közös tevékenységei, az ezeket jellemző siker- és akadályozó tényezők;
- Az önkormányzat és a helyi gazdasági szereplők közti szakmai együttműködést hatékonyabbá tételének lehetőségei, eszközei;
- Az újítások (innováció), új készségek/kompetenciák elsajátításának megítélése;
- A helyi gazdaságfejlesztés javítására szolgálandó képzési program/rendszer kereteinek, módszereinek, tartalmának meghatározása;
- Az érintettek infokommunikációs eszközparkjának felmérése.

Jelen anyag a terjedelmi korlátok miatt csak a legfontosabb eredmények ismertetésére szoritkozik. A megkeresések során a vizsgálatba 210 hazai önkormányzat, 210 helyi vállalkozás, illetve három érdekképviselet (megyei vállalkozásfejlesztési alapítványok, kereskedelmi és iparkamara, agrárkamara illetve vidékfejlesztési szakreferensek) 57 területileg illetékes szervezete, képviselője lett bevonva.

A vizsgálatba vont települések mind 3000 fő alatti lakosságszámmal rendelkeznek, és azon belül is 80%-uk 2000 fő alatti (1. ábra). A megkérdezett önkormányzatok 40%-ánál kevesebb, mint öt fő, 29%-ánál 6-10 fő dolgozik főállásban, miközben a települések 87%-ánál, vagyis túlnyomó többségben nincs olyan szakember vagy osztály, ami kifejezetten gazdaságfejlesztéssel foglalkozik.

1. ábra: A vizsgált települések megoszlása lakosságszám (fő) alapján (%)

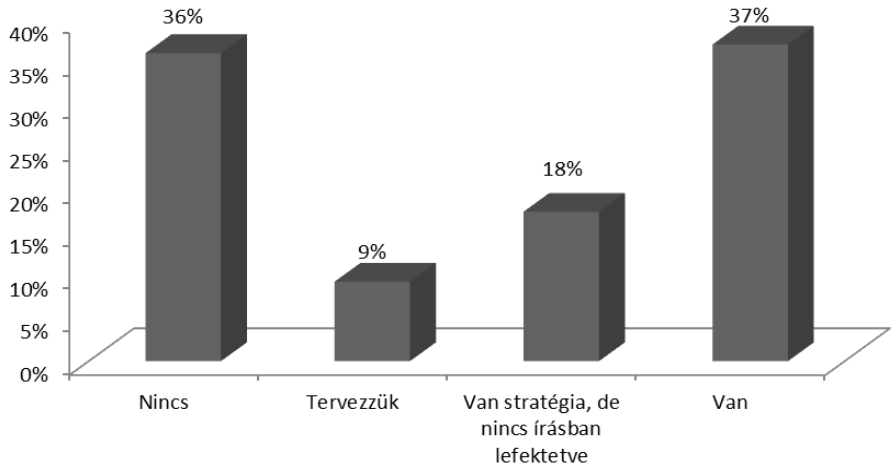

Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015

A vállalkozásoknál a legtöbb esetben (75%) öt vagy annál kevesebb fő dolgozik, 16%-ban 6-15 fő, 7%-ban 16-45 fő, és csupán 2%-ban fordult elő 45 feletti alkalmazotti létszám. Ezek alapján megerősíthető, hogy a válaszadók döntően a megcélzott kis- és középvállalkozói rétegből kerültek ki.

Vizsgáltuk, hogy szakember jelenléte ellenére adott önkormányzat rendelkezik-e a helyi gazdaság helyzetét, fejlesztését meghatározó stratégiával[1] (2. ábra).

2. ábra: Gazdaságfejlesztési stratégia megléte a vizsgált önkormányzatoknál (%)

Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015

Az önkormányzatok 37%-a úgy nyilatkozott, hogy a településük rendelkezik dokumentált gazdaságfejlesztési stratégiával[2], 36%-nál nem áll rendelkezésre ilyen. További 9% tervezi írásban vagy elektronikusan elkészíteni a települések dokumentált gazdaságfejlesztési stratégiájának kivitelezést, illetve 18%-a a településeknek valamilyen stratégia mentén tevékenykedik, de az még nincs írásban lefektetve. Ennél a kérdésnél csak egy választ lehetett bejelölni, tehát nincs olyan,

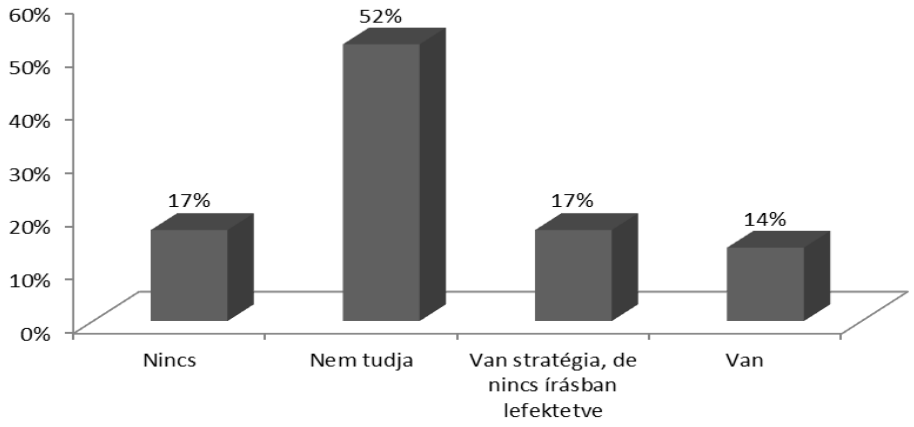
[1] A stratégia kialakítása nem feltétlenül függ össze a szakember(ek) meglétével, hiszen annak elkészítésére külső szereplő (pl. tanácsadó) is alkalmas, felkérhető.

[2] A dokumentummal rendelkező települések 52%-a 2015-ben készítette el gazdaságfejlesztési stratégiáját. A 2014-es évben ennél valamelyest kevesebb, mintegy 40% volt azon települések száma, amelyek ilyen stratégiát dolgoztak ki. A maradék 8% készítette el azt 2013-ban vagy ennél régebben.

aki bejelölte azt is, hogy van egyfajta „íratlan” stratégiája, és azt is, hogy már tervezik annak kialakítását. Így összességében megállapítható, hogy a vizsgált települések kétötöde rendelkezik egyértelműen dokumentált gazdaságfejlesztési stratégiával, háromötödénél ilyen azonban nem áll rendelkezésre.

Próbáltuk összevetni a stratégia meglétét az adott településen működő vállalkozások véleményével (3. ábra). A vállalkozások 14%-a úgy gondolja, hogy a településük rendelkezik dokumentált gazdaságfejlesztési stratégiával, 17% véleménye szerint nem áll rendelkezésre ilyen anyag. További 52%-a a vállalkozásoknak nem tudja, illetve nincs információja a települések dokumentált gazdaságfejlesztési stratégiájának kivitelezésével kapcsolatban, és 17% gondolja úgy, hogy a településeknek van ugyan stratégiája, de még nincs írásban lefektetve.

3. ábra: Gazdaságfejlesztési stratégia megléte a vizsgált önkormányzatoknál - vállalkozói megítélés (%)

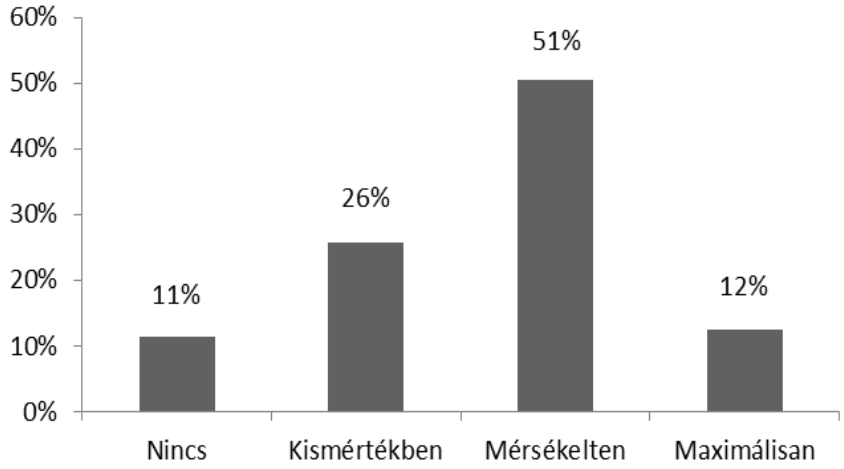
Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015

Gyakorlatilag a vállalkozások kétharmada szempontjából a működés helyszínéül szolgáló település nem ad a tevékenységhez helyi gazdasági keretrendszert. A jövőre való tervezést tekintve érdemes több hangsúlyt fektetni az önkormányzatok és a vállalkozások közötti kommunikációra, amelyet az információk hiányára utaló 52%-os érték is mutat. Ha a vállalkozó nem tudja, van-e stratégia, az gyakorlatilag neki olyan, mintha nem lenne.

Azon önkormányzatok esetén, ahol nem volt, rákérdeztünk arra is, hogy mi miatt nincs dokumentált gazdaságfejlesztési stratégiájuk. A nyílt kérdésben feltett kérdésre kapott válaszok alapján legtöbben, mintegy 34% a forrás-vagy szak-emberhiányra, míg további 19% a túl kicsi foglalkoztatotti létszámra hivatkozott, mint legfőbb akadályozó tényező. Szerepelt még okként, hogy nincs rá igény, vagy a települések adottságai, lehetőségei nem teszik lehetővé, hogy ilyen stratégiát fejlesszenek, illetve mert jogszabály nem írja elő.

Gazdaságfejlesztésről lévén szó, fontos volt annak felmérése, hogy az önkormányzatok és a vállalkozások hogyan vélekednek a két szféra kapcsolatáról, a terveik közötti összhangról. Az önkormányzati válaszadók (4. ábra) fele, míg a vállalkozások 35%-a szerint (5. ábra) mérsékelt az összhang, utóbbiak esetében ugyanekkora arányban szerepelnek, akik szerint a tervek közötti összhang kismértékű, míg ez az érték az önkormányzatoknál kevesebb, 26%.

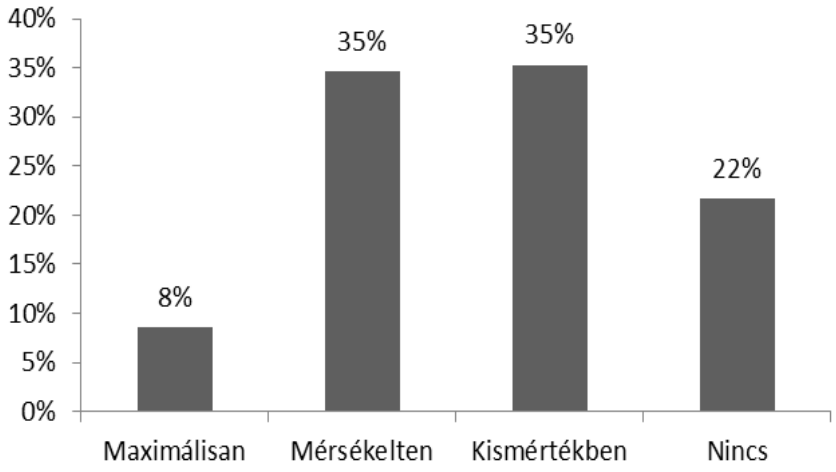
4. ábra: Az önkormányzat és a helyi vállalkozások tevékenysége közötti összhang önkormányzati megítélése (%)

Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015.

A megkérdezett vállalkozások között nagyobb arányban, 22%-ban fordulnak elő azok, akik szerint nincs összhang az önkormányzat és a vállalkozások tervei között, míg az önkormányzatok esetén ez az arány fel akkora, 11%. Kiemelendő, hogy az önkormányzatoknak csupán 12, míg a vállalkozásoknak mindössze 8%-a nyilatkozott úgy, hogy a két „csoport" tervei, tevékenysége közötti összhang teljes.

5. ábra: Az önkormányzat és a helyi vállalkozások tevékenysége közötti összhang vállalkozói megítélése (%)

Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015.

Érdeklődtünk afelől, hogy az összhang hiánya vagy gyengesége milyen okokra vezethető vissza. Sokan említették az önkormányzatok közül a vállalkozások hiányát, vagy kis számát, illetve kis méretüket, gazdasági erejüket, valamint azt a tényt, hogy a vállalkozás(ok) profilja, tevékenysége nem mindig indokolja az együttműködést, és az összhang megteremtését. Többször előkerül az érdekek eltérése, tehát hogy az önkormányzatok és a vállalkozások érdekei nem esnek egybe: az önkormányzatok részéről az iparűzési adóbevétel növelésének szándéka gyakorlatilag szemben áll a vállalkozások nyereségorientált gondolkodásával - ezt mindkét csoportból így látják. Szintén közös elem a válaszok sokaságában a kommunikáció hiánya, ami általában a másik fél érdektelenségéből adódik. Az önkormányzatok szerint a vállalkozások nem osztják meg az információikat, nem jellemző rájuk a segítségkérés, a saját szempontjaik szerint dolgoznak, vagy egyszerűen csak nincs igény az összehangolt tervezésre. A vállalkozók szerint pedig gyakori, hogy az önkormányzatnak fogalma sincs, hogyan kell gazdaságilag irányítani egy települést, többen pedig a vezetők hozzáállását vagy a szakemberhiányt, a nem megfelelő hozzáértést jelölték meg az összhang hiányának okaként. Többször előforduló állítás volt, hogy a vállalkozást még sosem keresték meg együttműködés igényével, és fel sem merült, hogy szükség lenne rá.

Fontos tudnunk, hogy a vizsgált szereplők hogyan ítélik meg (1-től 4-ig skálán) a többi szereplő gazdaságfejlesztéssel kapcsolatos kompetenciáit, tudását (1.

táblázat). Az önkormányzati vélemények alapján a kormányzat rendelkezik leginkább (3,31) a gazdaságfejlesztéshez szükséges tudással. A külső szakértők, tanácsadók (3,14), valamint a térség felsőfokú oktatási intézményei, kutatóhelyei (3,09) tudásszintje megfelelő, ami további támpont lehet a gazdaságfejlesztés irányvonalainak meghatározására. Az egyéb térségi vállalkozások (2,71), az önkormányzatok (2,64), a szakmai érdekképviseletek (2,62) és a helyi vállalkozói szféra (2,57) csak közepes mértékű értékelést kaptak az önkormányzatok részéről. A válaszok alapján a legkisebb szükséges tudással a civil szervezetek, és a helyi lakosok rendelkeznek, ugyanakkor a helyi fejlesztések társadalmi beágyazottságának fontosságára vonatkozó szakirodalmi megállapítások fényében egyáltalán nem tartjuk elhanyagolandónak ezen szereplői kör fontosságát a stratégiák kialakításakor.

1. táblázat: A gazdaságfejlesztéshez szükséges tudás értékelése szereplőnként

Gazdaságfejlesztés szereplői	Önkormányzati megítélés		Vállalkozói megítélés	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Önkormányzat	2,64	0,84	2,29	0,87
Helyi vállalkozói szféra	2,57	0,78	2,59	0,77
Egyéb térségi vállalkozások	2,71	0,78	2,61	0,79
Szakmai érdekképviseletek	2,62	0,82	2,58	0,96
Civil szervezetek	1,95	0,78	1,99	0,79
Kormányzat	3,31	0,75	2,75	0,94
Helyi lakosok	1,79	0,72	1,61	0,75
Külső szakértő, tanácsadó	3,14	0,80	2,94	0,91
Térség felsőfokú oktatási intézményei, kutatóhelyei	3,09	0,85	2,77	0,98

Megjegyzés: 1-4-ig terjedő skálán (1: kismértékben, 4: nagymértékben)

Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015.

A vállalkozások véleménye szerint a külső szakértők és tanácsadók birtokolják leginkább a gazdaságfejlesztéshez szükséges kompetenciákat. A térség felsőfokú

oktatási intézményei és kutatóhelyei (2,77), a kormányzat (2,75), az egyéb térségi vállalkozások (2,61), a helyi vállalkozói szféra (2,59), és a szakmai érdekképviseletek (2,58) kicsit kisebb mértékben követik őket. A gazdasági szereplők szerint az önkormányzatok viszont csak közepes mértékűnek mondható tudásszintet képviselnek. A legkevesebb szükséges tudással a civil szervezetek, és a helyi lakosok rendelkeznek a vállalkozások véleményei szerint is.

Nélkülözhetetlennek tartottuk annak feltérképezését, hogy milyen intézkedések, programok szolgálnák az önkormányzatok és a helyi gazdasági szereplők közötti szakmai együttműködés erősítését, hatékonyabbá tételét. A válaszadóknak a felkínált lehetőségek közül a három, szerintük leglényegesebb opciót kellett bejelölniük (2. táblázat). Az önkormányzatok oldaláról a kommunikációs csatornák fejlesztését (rendszeres tájékoztatás, ülések, e-mailek stb. formájában - 55%), a közös ötletgenerálást (pl. ötletláda, brainstorming formájában - 51%) lehet kiemelni, míg a vállalkozások 62%-a az együttműködés kulcsát a vállalkozói jelenlét erősítésében, 59%-a pedig szintén a kommunikációs csatornák fejlesztésében látja.

2. táblázat: Együttműködés javítására szolgáló lehetőségek megoszlása (%)

Az együttműködés javításának eszköze	Önkormányzati	Vállalkozói
	megítélés (%)	
Kommunikációs csatornák fejlesztése	55	59
Rendszeres munkamegbeszélés	30	25
Informális tájékoztatás	32	39
Adminisztratív segítségnyújtás	17	31
Közös képzések szervezése	23	22
Közös szabadidős/kulturális programok szervezése	36	22
Vállalkozói jelenlét erősítése a helyi döntésekben	36	62
Közös ötletgenerálás (pl. ötletláda, brainstorming)	51	37

Megjegyzés: Több válasz (max. 3) volt megadható

Forrás: Saját kutatás és számítás, 2015.

Összegzés, következtetések

A kutatásból levonható legfontosabb következtetés, hogy az elméletekben leginkább hangsúlyozott együttműködés tényleges kialakításához mindkét vizsgált szereplő kompetenciáinak, a helyi gazdaságfejlesztés komplex feladataiban való részvételhez, és a másik fél tevékenységi körének értelmezéséhez is szükséges ismeretek elsajátítására van szükség.

Az önkormányzati és a vállalkozói kérdőívbe is belekerült a kérdés, hogy a válaszadó mennyire tartja fontosnak az újításokat (innovációt), új készségek/ kompetenciák elsajátítását, előbbiek esetében a település gazdaságának fejlesztése, utóbbiaknál pedig a saját tevékenysége kapcsán. Az önkormányzatok 94%-a, a vállalkozások 90%-a tartotta nagyon fontosnak/fontosnak az innovációt és a kompetenciáik fejlesztését. Ez volt az egyetlen olyan terület, amelyben a két megkérdezett szereplői kör véleményének megoszlása gyakorlatilag 100%-ban megegyezett.

Logikusan adódott a kérdés, hogy a megkérdezett szereplők, vagy munkatársaik részt vennének-e olyan képzési programban, ahol olyan ismeretekre és kompetenciákra lehetne szert tenni, ami az önfejlődés, az együttműködés, a közös hang/motiváció elősegítését célozza a vállalkozói szféra, az önkormányzatok és az érdekképviseleti szervezetek közt? Az „igen” és „nem” válaszok esetén is kértünk szöveges indoklást a kitöltőktől.

Az önkormányzati kitöltők 59%-a igenlő, 41%-a nemleges választ adott erre a kérdésre. Az indoklások rendkívül változatos megfogalmazásokban, más-más prioritásokat kiemelve jelennek meg. Az „igen” választ adó alanyok 23%-a a fejlődést elősegítő eszközt lát a képzési programokban, 43%-uk az együttműködés, a jó kapcsolat és közös cselekvés kialakítása szempontjából tartaná fontosnak a képzéseket, míg 24%-uk a szakmai, közösségi tudás, ismeretek és kompetenciák bővítésének lehetőségét látja az ilyen programokban.

A nemleges választ adó önkormányzatok 41%-a a kapacitáshiánnyal és leterheltséggel, 16%-a időhiánnyal indokolja, hogy nem venne részt munkatársaival a megcélzott gazdaságfejlesztési képzésben. Egyharmaduk valami egyéb ok miatt tagadná meg a képzési programban való részvételt.

A vállalkozások 68%-a adott igenlő, 32%-a pedig nemleges választ a fenti kérdésre. 32%-uk számára az együttműködés, kapcsolatépítés, közös gondolkodás miatt bírna jelentőséggel egy ilyen képzéssorozat, 23%-uk a fejlődés (és fejlesztés) kulcsát látja bennük, míg 11%-uk a tanulás, a tudás, az ismeretek, a kompetenciák bővítésének lehetőségét érzi a gazdaságfejlesztési képzéssorozatban.

Azok a vállalkozói válaszadók, akik nem kívánnának élni egy ilyen képzés lehetőségével, 18%-ban az idő hiányával magyarázzák döntésüket. 14%-uk elég képzettnek, gyakorlottnak és tapasztaltnak tartja magát ahhoz, hogy részt vegyen ilyen képzésen, 7% pedig nem tud, vagy nem akar az önkormányzattal gazdaságfejlesztési téren együttműködésre lépni. A nemmel válaszoló kitöltők 23%-át egyszerűen nem érdekli a lehetőség, nem látja értelmét. Említették még a rossz tapasztalatokat, illetve hogy nem nagyon találkoztak még hasonló képzéssel.

Az önkormányzatok körében az ismerettípusok többségében a két szféra közös képzését preferálták a kitöltők, kivétel ez alól a településgazdálkodási és településfejlesztési ismeretek és a térségi tervezés és programozás, amelyet inkább csak az önkormányzatok, illetve a vállalkozási ismeretek, melyet pedig főként a helyi vállalkozások számára tudnának elképzelni. A közös képzések tekintetében a pályázati és EU-s ismeretek, élvezték a legnagyobb támogatottságot (72%).

A vállalkozások esetében is a legtöbb ismereti területen a közös képzést preferálták a kitöltők, viszont itt több volt a kivétel: a regionális gazdaságfejlesztési és ágazati menedzsmentet egyenlő arányban tulajdonították közös és önkormányzati ismereti kategóriának, a vállalkozási ismereteket inkább saját maguk számára tartották fontosnak, míg az emberi erőforrás és pedagógia ismereteket, a településgazdálkodási és településfejlesztési ismereteket, a térségi tervezést és programozást, valamint a genderszemléletű településfejlesztést az önkormányzatok szempontjából tekintették jelentősnek.

Kutatásunk eredményeképpen javasoljuk a két szereplői kör együttműködésének fejlesztését, kompetenciáik/készségeik bővítését az általuk jelzett ismeretkörök mentén, az ehhez szükséges stratégia és finanszírozás kialakítását.

A kutatás során az innovációs hajlammal és az újításokkal kapcsolatban a két megkérdezett szereplő-kör egymással szemben támasztott értékelésének alacsony eredményei felvetik a kisebb települések gazdaságfejlesztési lehetőségeinek beszűkülését, és rámutatnak ennek a területnek a fejlesztése irányába tett lépések szükségességére. Ezt a témát övező szakirodalom és egyéb kutatások fényében a helyi gazdaságfejlesztés gyakorlati megvalósíthatóságának alapjaként azonosítjuk.

Hivatkozott források

Agg Z. - Nemes Nagy J. (2002): A politika térségi és helyi szintjei. pp. 385-430. In: Bernek Á. (szerk): A globális világ politikai földrajza. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

Bajmóczy Z. (2011): Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe. Szeged: JATEPress

Douglas, D. (2005): The restructuring of local government in rural regions: A rural development perspective. *Journal of Rural Studies* (21) pp. 231-246.

Martin, J. (2001) Economic and Community Development through Innovative Local Government. *Sustaining Regions* Vol. 1. (1) pp. 5-12.

Horváth Gy. (2000): Partnerség az Európai Unió regionális politikájában. *Tér és Társadalom* (1) pp. 11-26.

Káposzta J. (2015): Major coherences of the creation of spatial inequalities. pp. 5-20. In: Jedynak, W - Nagy, H. - Ardelean, L. (szerk.): Local development in the central european perspective. Rzeszów: University of Rzeszów

Lengyel I. (2003): Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon. Szeged: JATEPress

Mezei C. (2006a): A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi meghatározása. *Tér és Társadalom* (4) pp. 85-96.

Mezei C. (2006b): A települések versenyképességét befolyásoló helyi gazdaság-fejlesztési gyakorlat Magyarországon. pp. 413-442. In: Horváth Gy.: Régiók és települések versenyképessége. Pécs, MTA RKK

Nagy H. - Káposzta J. (2006): Economic development strategies and development zones in the European Union. *Bulletin of the Szent István University Gödöllő* (1) pp. 163-172.

Nagy H. - Káposzta J. - Nagy A. (2015): The importance of LED and local currencies in catching up of rural areas in Hungary. C*ontemporary research on organization management and administration* 3 (2) pp. 55-68.

Nagy H. – Urbánné M. M. (2016): Hátrányos helyzetű kistérségek vs. hátrányos helyzetű járások. pp. 1149-1156. In: Takácsné Gy. K. (szerk.): Innovációs

kihívások és lehetőségek 2014-2020 között: XV. Nemzetközi Tudományos Napok. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola

Oláh I. – Tóth T. (2014): Apró- törpe- és kis falvak sikerességi vizsgálata Magyarországon. pp. 689-703. In: Csata A. et al. (szerk.): 11th Annual International Conference on Economics and Business: Challenges in the Carpathian Basin: Global Challenges, Local Answers. Csíkszereda: Sapientia Hungarian University of Transylvania

OTK (2005): Országos Területfejlesztési Koncepció. Budapest, Országos Területfejlesztési Hivatal

Rechnitzer J. – Smahó M. (2006): Regionális politika. Egyetemi jegyzet. Győr, Széchenyi István Egyetem

Swinburn G. – Goga S. – Murphy F. (2004): A helyi gazdaságfejlesztés kézikönyve. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung; London: UK DFID; Washington D.C.: The World Bank